

Chodubski, Andrzej

Płock a współczesne wartości kulturowo-cywilizacyjne świata

Notatki Płockie 59/1 (238), 23-28

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PŁOCK A WSPÓŁCZESNE WARTOŚCI KULTUROWO-CYWILIZACYJNE ŚWIATA

Abstrakt

W artykule wskazuje się, że: 1. Współczesny rozwój społeczno-polityczny i gospodarczy w przestrzeni lokalnej Płocka, jak i na całym świecie ujawnia kształtowanie się nowej cywilizacji zwanej informacyjną, 2. W kształtującej się nowej cywilizacji zderza się przywiązanie do tradycji z otwartością na nowe znaki życia kulturowego. Proces ten objaśnia się jako prawidłowość rozwoju cywilizacyjnego, tj. jednoczesne zachodzenie procesów unifikacji i dywersyfikacji życia kulturowego, 3. W przestrzeni lokalnej Płocka główne podmioty, zorientowane na uświadamianie kierunków współczesnych przemian cywilizacyjnych, jak uczelnie wyższe, Towarzystwo Naukowe, media stają na straży pielęgnowania dziedzictwa przeszłości, tradycji intelektualnej wypracowanej w procesie dziejowym, 4. W kształtowaniu zrównoważonego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego w przestrzeni płockiej szczególną rolę pełni społeczny ruch naukowy, skupiające się w Towarzystwie Naukowym Płockim. Niezwykłe pasje społecznikowskie ujawnili ich prezesi, sytuując się wśród najbardziej zasłużonych obywateli miasta i regionu, 5. Główne trendy, zwane zjawiskami i procesami globalnymi powodują, że współczesne przemiany kulturowe zachodzące w przestrzeni płockiej wpisują się w nurt dywersyfikacji cywilizacyjnej świata.

Słowa kluczowe: Współczesne przemiany cywilizacyjne, wartości kulturowo-cywilizacyjne, płocka przestrzeń lokalna, społeczny ruch naukowy, świadomość przemian cywilizacyjnych.

Lektura studium o możliwości powołania Uniwersytetu w Płocku, pt. *Uniwersytet w Płocku Między marzeniami a rzeczywistością* przygotowanego pod redakcją Andrzeja Kansyego i Tomasa Kruszewskiego (Płock 2013, ss. 178) oraz takich publikacji, jak wydawanych w 2012 r. np. Andrzeja Kansy, *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka*, Wiesława Adama Końskiego, *Dwa wieki prasy płockiej* oraz Zbigniewa Kruszewskiego *Towarzystwo Naukowe Płockie. Podmiot życia publicznego* skłaniają do refleksji i zadumy nad obrazem urzeczywistnianych współcześnie wartości kulturowo-cywilizacyjnych w płockiej przestrzeni regionalnej.

Podjęwając się wyzwania definiowania współczesnych wartości cywilizacyjnych. zauważa się jednocześnie dokonujące się przejawy unifikacji i dywersyfikacji, które ujawniają się zarówno we wszystkich sferach gospodarki, jak i w życiu społecznym oraz kulturze. Głównymi siłami sprawczymi tej rzeczywistości są: 1. Postęp naukowo-techniczny, 2. Ugruntowujący się nowy - europejski, globalny porządek normatywno-prawny, 3. Edukacja ukierunkowana na uświadamianie kierunków rozwoju współczesnego świata¹. Następstwem tych sił sprawczych staje się międzynarodowy transfer techniki i technologii, nasilanie się migracji ludności, następuje uniwersalizacja wartości kulturowych i rozwiązań społeczno-politycznych, politycy i opinia publiczna poświęcają coraz więcej uwagi problemom całego globu, wzrasta liczba instytucji organizacji i ugru-

powań o zasięgu międzynarodowym. W ślad za tym tworzy się „globalna społeczność obywatelska”. Ludzie uświadamiają sobie wspólnotę losu, coraz więcej problemów, które muszą rozwiązywać ma charakter globalny, m.in. generują je takie zjawiska, jak degradacja środowiska naturalnego, recesja gospodarcza, bezrobocie, patologie społeczne.

Globalizacja jako rzeczywistość zarówno lokalna, jak i międzynarodowa jest na różne sposoby definiowana. Najczęściej ujawnia się pojmowanie jej jako procesu zagęszczania i identyfikowania się powiązań ekonomicznych, finansowych i politycznych, militarnych, kulturalnych, ideologicznych między społecznościami ludzkimi, co prowadzi do unifikacji świata w tych wszystkich zakresach i odzwierciedla się w pojmowaniu się więzi społecznych, solidarności i tożsamości w skali ponadlokalnej i ponadnarodowej².

Wśród najbardziej charakterystycznych tendencji przemian współczesnego świata, postrzeganych najwyraźniej na amerykańskim gruncie cywilizacyjnym i przejmowanych na całym świecie zauważa się: 1. Odchodzenie od modelu gospodarki lokalnej, narodowej na rzecz światowych rozwiązań ekonomicznych, 2. Odchodzenie od paradygmatów myślenia i planowania krótkoterminowego do strategii i taktyki rozwoju długoterminowego, 3. Odchodzenie od modelu rozwoju społeczeństwa przemysłowego na rzecz urzeczywistniania ładu informatycznego, 4. Przechodzenie od rzeczywistości scentra-

lizowanej do ładu zdecentralizowanego, zdyspersyfikowanego do poziomych powiązań, 5. Zastępowanie wzorów funkcjonowania (w życiu społeczno-politycznym) demokracji reprezentowanej przez partycypatywność obywatelską, 6. Zastępowanie modelu pomocy instytucjonalnej przez działania samopomocowe, zastępowanie wzorów działania paternalistycznego przez rozwiązania aktywności partycypatywnej, 7. Ograniczanie wzorów i modeli technologii narzuconej na rzecz umacniania wyzwań życia zhumanizowanego; podnoszenie wartości humanizacji życia kulturowego, zwłaszcza w sytuacji wysokiego technizowania, 8. Uznawanie wartości bezpieczeństwa w sytuacji nasilania się różnych zagrożeń dla ludzkości, 9. Nasilanie się postaw skrajnego indywidualizmu, partycypatywności kulturowej jednostki (tzw. *singlowości kulturowej*), 10. Zorientowanie na odchodzenie od wzorów, modeli wyboru prostego na rzecz alternatywności, ujawniania wielu możliwości, konkurencyjności³.

W obrazie współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych zauważa się takie zjawiska, jak: 1. Umocnienie się sfery usług w sektorze gospodarczym, 2. Ugruntowywanie się w zatrudnianiu silnej pozycji specjalistów, ludzi starannie wykształconych, zwłaszcza o orientacji informatycznej i technicznej, 3. Zdobywanie dominacji wiedzy teoretycznej jako źródłem innowacji i formowania dróg dalszego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego; wzrastanie siły i znaczenia instytucji nauki, 4. Odwoływanie się w podejmowaniu decyzji, a w tym politycznych do rzeczywistości technizowanej, bazującej na ustaleniach naukowo-badawczych; wysokie zorientowanie na urzeczywistnianie tzw. e-rzeczywistości, 5. Zorientowanie na wyzwania przyszłości, a w tym zarówno naukowo-badawcze (technologiczne), jak prawne (prawa człowieka) i edukacyjne⁴. W obrazie tych przemian ujawnia się nowy model człowieka (obywatela) określanego mianem *ponowoczesnego, natychmiastowca*, „x” czy też *homo mondial* (człowiek globalny, globalczyk). Jego cechy charakterystyczne stanowią: 1. Konsumpcjonizm typu hollywoodzkiego – natychmiastowe zaspokojenie potrzeb ekonomicznych, bytowych, kulturowo-cywilizacyjnych. Nie zwraca się przy tym uwagi na następstwa i skutki, zwłaszcza dla otaczającej rzeczywistości, 2. Zmienność w sferze postów, zachowań, wyboru opcji ideowych, urzeczywistnianie znaków częstych zmian w życiu bytowym, społecznym, politycznym, 3. Apologetyzm technizowania (informatyczności) w całokształcie życia kulturowego; zastępowanie wartości życia kulturowego (myślenia) tzw. łańcem obrazkowym, powierzchownym, naśladownictwem gotowych wzorów rozwiązań dotyczących życia kulturowego⁵.

W ślad za postępującymi pozytywnie postrzeganymi przemianami ujawniają się też różnorodne zagrożenia dla ludzkości. Są one w istotnej mierze generowane przez tempo przemian globalnych (cywilizacyjnych). Wśród zagrożeń tych dużą nośność mają⁶: 1. Degradacja środowiska naturalnego, 2. Zastępowanie świata natury przez wytwory postępu naukowo-technicznego, 3. Próby ulepszania człowieka (*eugenika*) i jego otoczenia, 4. Osłabienie więzi społecznych, dehumanizacja stosunków międzyludzkich, a w tym zwłaszcza w środowisku pracy, 5. Skrajny indywidualizm w całokształcie życia społecznego, a w ślad za tym ujawnianie się postaw autorytarnych, tzw. znieczulicy społecznej. Ujawniają się podstawy samotnego życia jednostki w wielkim tłumie, 6. Nasilanie się zjawiska bezrobocia jako następstwa postępującej w szybkim tempie automatyzacji, robotyzacji. Bezrobocie generuje nasilanie się zjawisk niedowartościowania, zagubienia społecznego, wykluczenia, patologii społecznej, 7. Skrajne dysproporcje w tworzącym się dwubiegunowym życiu kulturowo-cywilizacyjnym; nasilanie się trudności w przystosowaniu się ludzi do tempa zmian życia kulturowego, ich niezdolności do uczestnictwa w łańdźcu informacyjnym. Ujawnia się w tym względzie podział społeczeństwa na pokolenie ludzi młodych – łatwiej oswajających nowe znaki życia kulturowego i ludzi starszych – nie mogących ze względów psychologiczno-biologicznych przystosować się do wciąż nowych sytuacji życiowych, 8. Degradacja rodzimej, a w tym lokalnej kultury poprzez narzucanie za pośrednictwem środków masowego przekazu obcych systemów kulturowych, wzorów rozwiązań instytucjonalnych, norm, symboli, 9. Nadmierne technizowanie i scentralizowanie, wszechobecna kontrola życia i działalności ludzi, 10. Nasilanie się różnych zjawisk i form terroryzmu, a w tym możliwość posłużenia się bronią atomową (ostateczną).

Obraz zjawisk i procesów globalizacji zarówno w wymiarze pozytywnym, jak i ujawniania się zagrożeń wzmacniane jest przez rzeczywistość określaną integracją europejską. Nośne są, m.in. takie unijne wartości, jak⁸: 1. Demokracja, 2. Idea państwa prawa, 3. Idea podziału władz, które są podstawowym wyznacznikiem zasad ustrojowych, 4. Poszanowanie praw człowieka oraz podstawowych wartości, 5. Ochrona mniejszości etnicznych, wyznaniowych i innych; idea społeczeństwa obywatelskiego.

Definiując, tzw. standardy Unii Europejskiej wskazuje się zwykle wyzwania przyszłości. W tym przekonuje się, że przyszłość Unii Europejskiej musi być bardziej demokratyczna, jasna i efektywna. Ważne jest pozyskiwanie obywateli, szczególnie młodych do realizacji europejskich założeń i planów rozwoju. I dalej, istotne są w

tym zadania uczynienia wolności mediów, urzeczywistnienia swobody działania partii politycznych, uznawania konkurencji między partiami politycznymi w ich walce o władzę.

W globalnym, jak i europejskim łańdźcie instytucjonalnym szczególnie miejsce wyznacza się mediom⁹. Poprzez nie podejmowane są próby łamania tradycyjnych wartości kulturowo-cywilizacyjnych. W rzeczywistości informacyjnej starają się one wpływać na decyzje podejmowane przez parlamenty, partie polityczne, dyktatorów oraz polityków, jak też generować i stymulować proces ich urzeczywistniania oraz manipulować opinią publiczną. Zauważa się przy tym, że starają się one kreować w krótkim czasie bohaterów, jak też ich kompromitować, stają się kreatorem wyborów politycznych, społecznych. Siła współczesnych mediów polega na tym, że *nie trzeba być kimś szczególnym, nie trzeba posiadać wyjątkowych umiejętności ani predyspozycji, nie trzeba wyróżniać się z tłumu, by zaistnieć w masowej świadomości i stać się beneficjentem sukcesu, sławy oraz popularności*. Powodują one przewartościowania oraz dewolucję takich ludzkich przymiotów, jak: 1. Wytrwałość w dążeniu do celu, 2. Cierpliwość, 3. Talent, 4. Pracowitość.

Współczesne media w swym działaniu zostały zorientowane na tzw. *dogmat tryumfu młodości*¹⁰. Uznając, że młodości przypisana jest świeżość i dynamika pozostawiono jej prawo budowy nowego kanonu moralnego. W tej sytuacji świat jest częściej postrzegany przez pryzmat wyobrażeń niż wiedzy i doświadczenia, zwykle „*bez odcienia szarości*”. Ujawnia się przy tym chęć odgrywania ról aktorskich, np. młodzi dziennikarze chętnie przywdziewają szaty prokuratorów, sędziów i wydają wyroki, od których nie przysługuje apelacja.

Odnosząc współczesne wektory przemian kulturowo-cywilizacyjnych do płockiej przestrzeni lokalnej, zauważa się wyraźną ich czytelność. Są one uzależnione od wielu różnorodnych czynników, a w tym od tożsamości tej przestrzeni i jej mieszkańców, która kształtowała się w długim procesie dziejowym. Przyjmuje się, że Płock jako gród obronny został założony w X w. W czasie panowania pierwszych władców państwa polskiego przestrzeń płocka była jedną z wyraźnie zaznaczających swą odrębność jako prowincja. Losy historyczne spowodowały ukształtowanie się wielu wartości lokalnych, które mają wymiar ponadczasowy. Dotyczą one zarówno wzorów kształtowania życia gospodarczego, jak i postaw, zachowań, aspiracji społeczno-politycznych. Wyraźnie odbijają się one na łamach czasopiśmiennictwa oraz prasy, które są ważnym źródłem historycznym, niezbędnym zarówno w rekonstrukcji wydarzeń, jak i wówczas, kiedy podejmuje się wyzwanie odtworzenia funkcjo-

nujących w danym czasie idei, wzorów i wartości, oraz gdy podejmuje się rozpoznawanie dziejowe społeczno-politycznych i świadomości społecznej¹¹.

W piśmiennictwie płockim wyjątkową nośność w rozpoznawaniu przemian kulturowych i cywilizacyjnych w długim procesie dziejowym pełnią „*Notatki Płockie*”. Zauważa się, że przyczyniały się one do budowania świadomości regionalnej poprzez nawiązywanie więzi społecznych oraz zamieszczanie treści istotnych z punktu widzenia całego Mazowsza Płockiego. Odbijały się na ich łamach procesy życia społecznego, zmiany gospodarcze i kulturowe, jakie zachodziły w regionie płockim w powiązaniu z rzeczywistością ogólnopolską, europejską, globalną. Spełniały one również rolę, stale uzupełnianej monografii Płocka i Mazowsza Płockiego, wobec nie istnienia monograficznego opracowania dziejów miasta i regionu¹². Obraz tej rzeczywistości ujawniają opracowania Wiesława Adama Końskiego przygotowane z dużą starannością *Bibliografia zawartości kwartalnika „Notatki Płockie” za lata 1956-2001 oraz 1956-2006*, jak też *55 roczników „Notatek Płockich”*. *Bibliografia zawartości (1956-2011)*. W *Przedmowie* wskazuje się, że uwzględniono w niej wszystkie artykuły, recenzje, sprawozdania i informacje, a także biografie, komunikaty, nekrologii, notki kronikarskie oraz materiały ilustracyjne stanowiące odrębną całość¹³.

Płock ma korzystne usytuowanie geograficzne. Położony jest w Polsce środkowej nad Wisłą, w odległości 798 km od jej źródeł i 319 km od ujścia do morza. W szczególnej pamięci zachowuje się okoliczność, że w latach 1079-1138 miasto to było stolicą państwa; panowali wtedy Władysław Herman i Bolesław Krzywousty. W 1180 r. w mieście założono szkołę przy katedrze św. Mikołaja, którą uznaje się za najstarszą z istniejących szkół w Polsce; w 1820 r. przy szkole tej założono Towarzystwo Naukowe Płockie, które obecnie uznaje się za najprężniej działające stowarzyszenie naukowe w Polsce¹⁴. Towarzystwo posiada bardzo bogate zbiory biblioteczne, w tym liczne rękopisy, inkunabuły i starodruki, wśród nich pierwsze wydanie „*De revolutionibus orbium coelestium*” Mikołaja Kopernika z 1506 r., mapa księżycy Jana Heweliusza z 1645 r. Towarzystwo ujawnia dużą otwartość na przemiany wartości życia kulturowo-cywilizacyjnego, a w tym na współczesne wyzwania generujące jednocześnie rzeczywistość unifikującą i dywersyfikującą się. Dużą uwagę przywiązuje się do rozwoju edukacji. Władze Towarzystwa wskazują, że współczesne przemiany cywilizacyjne wymagają zdobywania przez społeczeństwo wysokich zasobów wiedzy niezbędnej do profesjonalnego pełnienia ról kulturowych. W przestrzeni płockiej istnieje kilka podmiotów

kształcenia wyższego zorientowanych na przygotowanie kadr do urzeczywistniania współczesnych wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych, m.in. Seminarium Duchowne (istniejące od ponad 300 lat), Filia Politechniki Warszawskiej, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, filie i punkty konsultacyjne Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Od 1922 r. podnoszona jest idea utworzenia uniwersytetu w Płocku. W 1992 r. po 70 latach Towarzystwo na swym *Walnym Zgromadzeniu* podjęło uchwałę w sprawie utworzenia Filii Uniwersytetu Warszawskiego pod nazwą Uniwersytetu Mazowieckiego w Płocku, a 28 listopada 2012 r. w Towarzystwie została przeprowadzona debata na temat utworzenia uniwersytetu w Płocku. Ujawniła ona obraz poziomu otwartości lokalnych intelektualistów i ludzi życia publicznego na wyzwania obecnych przemian cywilizacyjnych. Podkreślono, że uniwersytet może stać się źródłem i jednocześnie nośnikiem nowych teorii i innowacji, które rozprzestrzeniają się na cały region¹⁵. Przypomniano, że jednym z filarów rozwoju społeczno-gospodarczego jest kapitał ludzki. Kapitał ten ulega szybko dekapitalizacji, dlatego konieczne jest ciągłe jego wytwarzanie oraz jakościowy rozwój. Zadanie to spoczywa w ważnej mierze na kształceniu uniwersyteckim. Jest ono siłą przyciągającą ludzi młodych, a co powoduje też ich zatrzymanie w przestrzeni lokalnej oraz oddanie zdolności i umiejętności na rzecz jej cywilizacyjnego rozwoju. Obecność w przestrzeni lokalnej ludzi młodych, starannie wykształconych powoduje pozyskiwanie kapitału i inwestycji, generuje w pozytywnym wymiarze konkurencyjność w rozwoju kulturowym. W ślad za tym ujawnia się możliwość ograniczania bezrobocia¹⁶.

Postrzegając wektory współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych zwraca się uwagę, że w rozwoju edukacji jako ich wartości fundamentalnej, tkwi siła kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowania regionu, tworzenia korzystnych warunków dla lokalnej gospodarki oraz zapewnienia rozwoju przestrzennego, ekologicznego, technicznego, kulturalnego. Wyzwaniem jest tworzenie nowych wartości istotnych z punktu widzenia regionu i świata. Podkreśla się przy tym, że w kreśleniu wizji przyszłości ujawniają się elementy utopii, są one wyrazem pragnienia *budowy nowego lepszego świata, który może nastąpić w nieokreślonej bliższej przyszłości*, jak też przypomina się, że utopia i optymizm, są też wyznacznikiem obecnego poziomu rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego. Przyszły stan świata, a w tym zachowania, działania, aspiracje ludzi pozostają w zasadzie wielką niewiadomą, aczkolwiek wyzwaniem kulturo-

wym, ich powołaniem jest przewidywanie przyszłości¹⁷.

W procesach współczesnych przemian kulturowych wskazując na potrzebę integracji, tworzenia zespołów badawczych, elit intelektualnych przypomina się też rolę jednostki partycypatywnej. Przywołuje się w tym względzie myśl płoczanina, socjologia Ludwika Krzywickiego, zauważającego, że *obecność osoby, która potrafiłaby poświęcić się danej sprawie rozstrzyga o powodzeniu przedsięwzięcia*¹⁸. Ideę tę skutecznie urzeczywistniał legendarny prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego dr Jakub Chojnacki (1922-2006)¹⁹, sprawujący tę funkcję przez 34 lata; autor m.in. książki *Petrochemia a rozwój Płocka (1976)*; w najlepszym słowa znaczeniu był *ambasadorem płockości* w Polsce i świecie; duże zaangażowanie ujawniał w rozbudowę biblioteki (im. Zielińskich) oraz tworzenie bazy do badań naukowych. Pielęgnowując dziedzictwo przeszłości ujawniał dużą otwartość na wyzwania teraźniejszości i przyszłości. Aktywnie uczestniczył w życiu publicznym miasta, m.in. jako zastępca przewodniczącego rady miejskiej w Płocku, dyrektor zakładów stolarki budowlanej. Powszechnie postrzegano go jako wielkiego społecznika, patriotę, prawego człowieka. W uznaniu zasług nadano w 2011 r. Jego imieniem uliczkę w pobliżu siedziby Towarzystwa oraz usytuowano przy niej poświęcony Mu pomnik-taweczkę.

Podobną misję społeczno-kulturową realizuje obecnie profesor Zbigniew Kruszewski - rektor Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica i prezes Towarzystwa. W środowisku kulturowym podkreśla się jego *przedsiębiorczość, zaradność, przewidywalność i olbrzymią pracowitość*²⁰. Cechy te najpełniej definiują autentyczność autorytetu życia publicznego. Ważne są w tym względzie wiedza i doświadczenie, a nie amatorskie wizje budowy nieznannej przyszłości życia kulturowego.

Wiążąc doświadczenie lokalnej przeszłości z teraźniejszą rzeczywistością kulturową, profesor Zbigniew Kruszewski w odniesieniu do Towarzystwa, przekonuje, że kierunki i tempo przemian cywilizacyjnych powodują, że ta ważna instytucja życia kulturowego jest *spychana na boczny tor* oraz apeluje, że jego rola jest tak istotna dla społeczeństwa, że powinno podjąć wszelkie wysiłki i działania, aby ten *stan odwrócić*²¹. Wyraża przy tym przekonanie, że wektory współczesnych przemian cywilizacyjnych wymagają weryfikacji i przewartościowań wielu kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego, a w tym w przestrzeni naukowej o edukacyjnej. Ze względu na globalne uznawanie praw rynku konieczne jest uwzględnianie tzw. *zasad marketingowych* w niemal całkowitym kształcie życia kulturowego, w tym lokalnego. O pielęgnowaniu

wartości lokalnych przekonuje strategia dywersyfikacji życia kulturowego jako przeciwnego bieguny zjawisk i procesów unifikacji cywilizacyjnej. Ważne w tym względzie są regulacje prawne, które orientują się na budowę wartości uniwersalnych. W tej sytuacji obserwując zasady finansowania nauki (wysoko scentralizowane) stawia się pytanie, czy społeczności lokalne z ambicjami cywilizacyjnymi mogą się rozwijać, czy można budować ład demokratyczny, społeczeństwo rozumiejące przemiany gospodarcze, polityczne bez niezależnego od struktur rządowych (od polityki) społecznego ruchu naukowego? i wskazuje, że nie może się w pełni rozwijać i nadążać za światem nowoczesnych wartości kulturowo-cywilizacyjnych kraj i region, w którym nie istnieje autentyczny społeczny ruch naukowy, wyrastający z kapitału społecznego²². Charakteryzując powołanie i realizowane zadania przez towarzystwa naukowe, zauważa się, że odpowiadają one na wyzwania ducha czasu, zmieniają swoje formy działalności. Nie są jednak w stanie pełnić roli „ryнку badań naukowych”, co wynika np. z okoliczności, że w konkurencyjnej gospodarce Polski (w tym lokalnej) biznes jest nastawiony na zakup gotowych technologii, głównie za granicą. Nadto lokalne przedsiębiorstwa orientują się na funkcjonowanie w zasięgu międzynarodowym. Rzeczywistość ta w pełni ujawnia się w Płocku, co dotyczy np. PKN ORLEN, PERN „Przyjaźń”, Centromost, New Holand.

W procesie przemian, w tym świadomościowych zorientowanych na rozumienie wektorów rozwoju cywilizacyjnego wyjątkową rolę wyznacza się edukacji. Uznaje się konieczność uczenia się przez całe życie, co wynika z potrzeby przystosowania się do wciąż nowych wyzwań rynku pracy, a przede wszystkim wobec nich ciągłych przemian. Obserwuje się zacieranie się granic między kształceniem a pracą, zdobyte specjalistyczne wykształcenie w krótkim czasie traci swą przydatność na rynku pracy. Koniecznością staje się ciągłe doskonalenie zawodowe przez poszerzanie zakresu wiedzy, umiejętności. Przy tym ujawnia się otwartość na zmianę realizacji wyzwań i zadań rynku pracy. W polskiej rzeczywistości kulturowej ujawnia się w tym względzie istotny *opór społeczny*. Przedkłada się tradycyjny model zdobywania wąsko-specjalistycznego wykształcenia przed horyzontalną edukacją, zorientowaną na holistyczność i różnorodność. Pierwszeństwo zdobywają, np. w wyborze studiów tradycyjne kierunki edukacyjne (prawo, historia, medycyna, budownictwo) przed kształceniem interdyscyplinarnym (politologią, kulturoznawstwem, biotechnologią, biofizyką). Wiąże się to w istotnej mierze z popytem profesji na rynku pracy.

W rzeczywistości współczesnych przemian cywilizacyjnych tzw. nowoczesne kierunki studiów

nie znajdują uznania na lokalnym rynku pracy. Obraz ten ujawnia się też w przestrzeni kulturowej płocka, gdzie ujawnia się przede wszystkim zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu ekonomii i finansów, rachunkowości, pielęgniarstwa i kierunków paramedycznych (fizjoterapia, kosmetyologia), handlu, ochrony środowiska.

W życiu społeczno-politycznym zwraca się uwagę na potrzebę prowadzenia debat jako znaku aktywności obywatelskiej. Egzemplifikacją tej aktywności debata, dotycząca koncepcji utworzenia wyższej uczelni państwowej o charakterze uniwersalizmu, przeprowadzona w listopadzie 2012 r.

W życiu kulturowym Płocka w ostatnich dziesięcioleciach ujawnia się otwartość na nowe znaki życia politycznego, określane mianem cywilizacyjnymi. Zauważa się postawy akceptacji władz państwowych i samorządowych oraz partii politycznych, zwraca uwagę postępowania się metodami, wynikającymi z poszanowania tolerancji i demokracji w ukierunkowaniu na bezpieczeństwo. Uznając i akceptując ideę budowy społeczeństwa informacyjnego zwraca się uwagę na problemy o zasięgu globalnym, a w tym zwłaszcza europejskim w rzeczywistości wprowadzenia porządku kulturowo-cywilizacyjnego, określonego przez Unię Europejską²³.

Obraz aktywności kulturowej płockiego społeczeństwa odbija się w działalności Towarzystwa Naukowego oraz publikowanych przez nie sprawozdaniach. Wskazuje się w nich działalność takich sekcji, jak: filologiczna, historyczna, inżynierii lądowej, komunikacji i urbanistyki, matematyki i informatyki, ochrony środowiska, pedagogicznej, socjologicznej, zarządzania. Ujawnia się w tym względzie szerokie *spektrum* zainteresowań, które wyraża się w dorobku publikacyjnym oraz popularyzacyjnym wiedzę na seminariach, konferencjach oraz różnych spotkaniach. Nośne są w tym względzie takie konferencje, jak, np. *E-administracja na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego, Wiedza - fundament nowoczesnego biznesu, Edukacja medialna w świecie ponowoczesnym*²⁴.

Zauważa się, że tempo przemian informacyjnych generowanych przez informatyczność niesie ze sobą wiele zagrożeń kulturowych. M.in. wypieranie piśmienności drukowanej przez systemy elektroniczne formy cyfrowe oddalają od życia kulturowego (wykluczają) szerokie warstwy społeczeństwa, jako że nie są one w stanie oswoić nowych rozwiązań informatycznych. Nadto digitalizacja dziedzictwa przeszłości, wobec starzenia się i niedoskonałości nośników informatycznych może spowodować jego utratę.

Ogólny ogląd wskazanych zagadnień poznawczych pozwala stwierdzić: 1. Współczesny rozwój społeczno-polityczny i gospodarczy w przestrzeni lokalnej Płocka, jak i na całym świecie ujawnia kształtowanie się nowej cywili-

zacji zwanej informacją, 2. W kształtującej się nowej cywilizacji zderza się przywiązanie do tradycji z otwartością na nowe znaki życia kulturowego. Proces ten objaśnia się jako prawidłowość rozwoju cywilizacyjnego, tj. jednoczesne zachodzenie procesów unifikacji i dywersyfikacji życia kulturowego, 3. W przestrzeni lokalnej Płocka główne podmioty, zorientowane na uświadamianie kierunków współczesnych przemian cywilizacyjnych, jak uczelnie wyższe, Towarzystwo Naukowe, media stają na straży pielęgnowania dziedzictwa przeszłości, tradycji intelektualnej wypracowanej w procesie dziejo-

wym, 4. W kształtowaniu zrównoważonego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego w przestrzeni płockiej szczególną rolę pełni społeczny ruch naukowy, skupiające się w Płockim Towarzystwie Naukowym. Niezwykłe pasje społecznikowskie ujawnili ich prezesi, sytuując się wśród najbardziej zasłużonych obywateli miasta i regionu, 5. Główne trendy, zwane zjawiskami i procesami globalnymi powodując, że współczesne przemiany kulturowe, zachodzące w przestrzeni płockiej wpisują się w nurt dywersyfikacji cywilizacyjnej świata.

Przypisy

- ¹ Cz. Mojsiewicz, *Globalne problemy ludzkości*, Poznań 1998; Z. Bauman, *Globalizacja i co z tego dla ludzkości wynika*, Warszawa 2002, A. Chodubski, *Wyzwania globalne współczesnego świata*, „Cywilizacja i Polityka” 2006, nr 4, s. 17-24; Tenże, *Globalizacja a kultura w przestrzeni europejskiej*, (w:) *Na obrzeżach polityki*, cz. 9, pod red. M. Kosmana, Poznań 2013, s. 105-114.
- ² L. Zacher, *Transformacje społeczeństw. Od informacji do wiedzy*, Warszawa 2007, s. 158-162; Cz. Maj, *Socjologia stosunków międzynarodowych*, Lublin 2013, roz. VI.
- ³ J. Naisbitt, *Megatrendy. Dziesięć nowych kierunków zmieniających nasze życie*, Poznań 1997; L.W. Zacher, *Gry o przyszłe światy*, Warszawa 2006; A. Chodubski, *Globalization - Politics - Education*, „Polish Political Science Yearbook” 2013, t. XL ss. 7-20.
- ⁴ D. Bell, *Nadejście społeczeństwa postindustrialnego*, Warszawa 1975; E. Polak, *Przemiany cywilizacji współczesnej w sferze kultury materialnej*, Gdańsk 1996.
- ⁵ A. Chodubski, *Jednostka, naród, państwo*, (w:) *Wprowadzenie do nauki o państwie, prawie i polityce*, pod red. B. Szmulika, M. Żmigrodzkiego, Lublin 2002, s. 105-180; E. Bendyk, *Antymatrix. Człowiek w labiryncie sieci*, Warszawa 2004; Z. Bauman, *Spółczesność w stanie obłąkania*, Warszawa 2006.
- ⁶ A. Pececi, *Przyszłość jest w naszych rękach*, Warszawa 1987; U. Świętochowska, *Patologie cywilizacji współczesnej*, Toruń 1998; J. Muszyński, *Spółczesność informacyjna. Szkice politologiczne*, Toruń 2006, s. 164-170.
- ⁷ *System instytucjonalny Unii Europejskiej*, pod red. K. A. Wojtaszczka, Warszawa 2005; A. Nowak-Far, *Prawo i ekonomia rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Warszawa 2013.
- ⁸ *Standardy Unii Europejskiej a polskie realia. Wybrane problemy*, pod red. T. Wallasa, Poznań 2002, s. 8-10; A. Chodubski, *Świat wartości europejskich*, (w:) *Nauka społeczna Kościoła, tradycja i kultura a Unia Europejska*, pod red. T. Linknera, A. Modrzejewskiego, Pelplin 2004, s. 9-33.
- ⁹ J. Green, *Nowa era komunikacji*, Warszawa 1999, *Współczesne oblicza mediów*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Toruń 2005, E. Stasiak-Jazukiewicz, M. Jas-Koziarkiewicz, *Polityka medialna Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
- ¹⁰ A. Willma, *Sąd młodości. O etyce i mediach*, (w:) *Współczesne oblicza mediów...*, s. 340-343; M. Siwko, *Młodzież polska w integrującej się Europie*, Koszalin 2006, s. 150-165.
- ¹¹ W. A. Koński, *Dwa wieki prasy płockiej*, Płock 2012, s. 7.
- ¹² A. Kansy, *Na marginesie swobody „Notatki Płockie” (1956-2011) - historia i polityka*, Warszawa 2012, s.247.
- ¹³ W. A. Koński, *55 roczników „Notatek Płockich”. Bibliografia zawartości (1956-2011)*, Płock 2012, s. 5.
- ¹⁴ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie. Podmiot życia publicznego*, Warszawa 2012.
- ¹⁵ *Uniwersytet w Płocku. Między marzeniami a rzeczywistością*, pod red. A. Kansęgo, t. Kruszewskiego, Płock 2013, s. 91.
- ¹⁶ B. Gawlas, *Edukacja w przyszłości i przyszłość w edukacji (w:) Wyzwania przyszłości - szanse i zagrożenia*, pod red. J. Klera, A. P. Wierzbickiego, B. Gawlasa, L. Kuźnickiego, Warszawa 2010.
- ¹⁷ A. Chodubski, *Prognostyka naukowa jako teoria i wyzwanie praktyki politycznej*, (w:) *Oblicza współczesnej polityki (aspekty teoretyczne)*, pod red. A. Kasińskiej-Metryki, M. Skawińskiej, Kielce 2005, s. 11-26.
- ¹⁸ L. Krzywicki, *Wspomnienia*, t. 3, Warszawa 1959, s. 386; Uniwersytet w Płocku. *Między marzeniami a ...*, s. 99.
- ¹⁹ *Jakub Chojancki w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Płock 1997; A. Kansy, op. cit., s. 286-287.
- ²⁰ Uniwersytet w Płocku. *Między marzeniami a ...* s. 63.
- ²¹ Z. Kruszewski, *Rola towarzystw naukowych w urzeczywistnianiu idei społeczeństwa obywatelskiego (w:) Towarzystwa Naukowe w Polsce. Dziedzictwo, kultura, nauka, trwanie t. 1*, pod red. Z. Kruszewskiego, Warszawa 2013, s. 321.
- ²² *Ibidem*, s. 322.
- ²³ A. Kansy, op. cit., s. 155-156.
- ²⁴ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2012*, Płock 2013, s. 72-108.

PŁOCK AND THE CONTEMPORARY CULTURAL-CIVILIZATIONAL VALUES OF THE WORLD

Summary

The article indicates that 1. Contemporary sociopolitical and industrial development both in Płock local space and in the world display the creation of a new civilization called an information civilization; 2. Within the new civilization there is a clash between dedication to tradition and openness to the new signs of cultural life. This process is defined as the correctness of civilizational development that is simultaneous happening of cultural life unification and diversification processes; 3. In Płock local space the main entities oriented at making aware of the directions of contemporary civilizational changes like universities or Scientific Society, the media guard the cultivation of the heritage, intellectual tradition historically elaborated; 4. In creating the sustained cultural-civilizational development in Płock space a crucial role is played by social scientific movement focused by Płock Scientific Society. Distinguished social work was characteristic of its previous leaders, which placed them among the most honored citizens of the city and region; 5. Main trends called global phenomenon and processes cause that the contemporary cultural changes happening in Płock space are written down in the cultural diversification current of the world.